

Remissvar över betänkandet Förbättrat stöd i skolan SOU 2025:44

Sammanfattning

Inledningsvis framför Vimmerby kommun att de står bakom behovsbilden av varför det behövs förändringar gällande skolornas arbete med särskilt stöd och vikten av tidiga insatser.

Utredningens förslag riktas mot områden där problemen och bristerna är kända - stöd sätts in för sent, undervisningen i särskilda undervisningsgrupper kan vara bristfällig, brist på specialpedagogisk kompetens, lärares arbetsbelastning och krav på dokumentation och så vidare.

Till delar så föreslår utredningen åtgärder som kan komma till rätta med de brister som förs fram. Främst gäller detta lärares arbetsbelastning. Vimmerby kommun anser att utredningens förslag med största sannolikhet kommer att minska lärares administrativa arbetsbelastning. Vimmerby kommun anser vidare det är viktigt med så tidiga insatser som möjligt, och att stödinsatser skall utgå från elevens behov. Utredningens förslag kan leda till en förbättring inom detta område.

Sammanfattningsvis ser dock nämnden risker med att rektors arbetsbelastning och arbetsbörda ökar relativt kraftigt, som en konsekvens av utredningens förslag.

Övergripande synpunkter

Vimmerby kommun anser att ett flertal av utredningens förslag, kommer att medföra en relativt kraftig påverkan på **rektors arbetsbörda och ansvar**:

- Utökat ansvar och utökade svårigheter för rektor, då situationen för de flesta skolenheterna är att behörigheten ej uppgår till 100 %. Det innebär att de flesta skolenheterna har obehöriga lärare anställda. Kraven som utredningen ställer på lärare när det gäller exempelvis stödinsatser inom ramen för ledning och stimulans, samt att avgöra elevs behov av stödundervisning, är inte applicerbara på obehöriga lärare. Då antas kraven på rektor öka för att hitta alternativa lösningar då en obehörig lärare ej kan förväntas uppfylla kravbilderna som ställs på behöriga lärare. Det finns en stor risk att detta leder till ökad arbetsbelastning för rektor.
- **Enligt 6.3** (alla barn och elever ska kunna följa undervisningen) skall rektor säkerställa att alla lärare som har behov av handledning i arbetet att utforma undervisningen också ges det - genom stöd av mer erfarna lärare, speciallärare eller specialpedagog. Ytterligare ett krav på rektor som, vid kompetensförsörjningsproblematik, kan bli utmanade och svår att lösa.

- **Enligt 6.5** (stödundervisning ger ett snabbt och flexibelt stöd) så är det rektors skyldighet att säkerställa att det finns förutsättningar för stödundervisning. Rektor skall även ansvara för att eleven skyndsamt ges stödundervisning, då lärare anmält sådant behov till rektor (utredningen föreslår 1 – 2 veckor efter inkommen anmälan). I grundskolan skall stödundervisning även kunna ges i samtliga ämnen. Rektor kan neka sådan anmälan, men det får inte vara av ekonomiska eller organisatoriska skäl, svårigheter att hitta personal med rätt kompetens eller brist på lämpliga lokaler.

Rektors skyldigheter kopplat till stödundervisning är följande:

- Säkerställa att det finns lämpligt antal schemalagda positioner för stödundervisning som ej kan ske inom den ordinarie undervisningen. Detta skall göras utan att rektor kan ha vetskap om hur stort behovet kommer att vara, eller i vilka ämnen som kan vara aktuella. Vidare är kravet att den schemalagda stödundervisningen utgör en naturlig del av elevernas skoldag (elevens skoldag får inte överskrida 6 timmar/dag för de tre lägsta årskurserna och ej över 8 timmar/dag för övriga årskurser).
- Säkerställa att det finns lämpliga lokaler som skulle kunna nyttjas för stödundervisning i mindre grupper, parallellt med ordinarie undervisning.
- Säkerställa att det finns behöriga lärare med rätt ämneskompetens att bedriva stödundervisningen, utan att ha förhandskunskap om vilka ämnen, och därmed ämneskompetens, som kommer att krävas.
- Rektor ansvarar för att ge lärare som behöver stöd i sin bedömning om elev har behov av stödundervisning, den hjälp de behöver för att bedömningar som stöd ska vara likvärdiga på skolan.
- Stödundervisningen ska kunna ges i mindre grupp eller enskilt. Det är rektors ansvar att säkerställa att stödundervisning genomförs i mindre grupper med lämplig sammansättning och storlek. Hänsyn skall tas av rektor till elevernas kunskapsnivå i ämnet och elevsammansättningen ska anpassas till elevernas ålder, mognad och övriga förutsättningar. Vad lämplig storlek innebär, framkommer inte i utredningen.

Ovanstående krav på rektor är tillkommande krav och ansvar, som ej tidigare legat på rektor. Osäkerheten inför planering och dimensionering av stödundervisningen kommer att påverka rektors upplevda arbetsbelastning och arbetsmiljö. Svårigheten för rektor att bemanna stödundervisning med behöriga lärare, möter utredningen med utsagan att den omfattande lärarbristen förväntas minska de kommande åren på grund av minskade barnkullar. Vimmerby kommun anser att det uttalandet tar lite för lätt på rektors utökade ansvar kopplat till stödundervisning. I utredningens konsekvensbeskrivning tas påverkan på rektorers arbetsbörda och arbetsuppgifter upp. Dock är Vimmerby kommuns uppfattning att utredningen i ej tillräcklig utsträckning bemöter och adresserar detta. Då den ökade arbetsbördan och ansvaret tas upp, för utredningen fram att detta innebär att rektor behöver ägna *något* mer tid åt det utökade ansvaret och arbetsuppgifterna. Vimmerby kommun anser att rektors arbetsbelastning totalt sett behöver utredas vidare och ses över, för att skapa en hållbar och mer realistisk arbetssituation för rektorerna.

6.1 (extra anpassningar avskaffas) och 6.3 (alla barn och elever ska kunna följa undervisningen)

Enligt utredningen bör bestämmelsen om extra anpassningar avskaffas, då den har lett till gränsdragningsproblematik mellan extra anpassningar och särskilt stöd, varit dokumentationsdrivande, lett till att utredningar om elevers behov av särskilt stöd fördröjts samt lett till orimligt många anpassningar i en klass vilket påverkat undervisningen som helhet.

Utredningen föreslår nu att det ska ingå i lärarens ordinarie uppdrag att ge ledning och stimulans så att barn och elever ges förutsättningar att följa undervisningen. Vimmerby kommuns tolkning är då att lärares ansvar via ledning och stimulans ersätter tidigare krav på extra anpassningar. När utredningen listar upp vilka stödinsatser som ligger under lärares ansvar för ledning och stimulans, så motsvarar dessa i mångt och mycket de stödinsatser som tidigare framtagits via extra anpassningar. Dock ska dokumentationskravet vara lägre när det gäller stöd via ledning och stimulans.

Då likheterna är många avseende stödinsatser via extra anpassningar och stödinsatser via ledning och stimulans, kan konsekvensen bli att lärares arbetsbelastning inte minskas i den grad som utredningen för fram.

6.4 Standardiserade tester införs för att uppmärksamma elever med stödbehov

Att testa elever kräver ofta mycket resurs för genomförandet. Många elever behöver stöttning i testsituationer. Vimmerby kommun anser att de elever som behöver extra stöd, uppmärksammas av pedagoger idag, även utan tester. Pedagogerna ser dem tidigt, men skolan kan sakna resurser att sätta in. Om resultat från tester ska bestämma vilka elever som behöver stöd riskerar detta att bli missvisande då alla elever inte har förutsättning att genomföra sådana tester.

6.5 Stödundervisning ger ett snabbt och flexibelt stöd

Enligt utredningens förslag ska stödundervisning kunna genomföras i alla ämnen inom grundskolan och ges inom 1–2 veckor, vilket är orimligt om det finns många elever på en skola som inte når målen. Stödundervisningen borde fokusera på främst på svenska, matematik och engelska. Hur ska stödundervisning se ut i idrott, slöjd med mera?

Det kan bli missvisande om skolan bara har en månad på sig att utvärdera insatt stöd. Det behövs minst 6–8 veckor. Behov av stödundervisning bör alltid ske i samråd med specialpedagog. Vimmerby kommun ser stora svårigheter med att organisera stödundervisningen då det är många elever som riskerar att inte nå kunskapskriterierna.

6.6 Utredning av en elevs behov av särskilt stöd och hur särskilt stöd ska ges

Utredningen föreslår att den nuvarande lydelsen i skollagen om att "det särskilda stödet ska ges inom den elevgrupp som eleven tillhör..." ska strykas. Skälet till det är att förtydliga att utgångspunkten inte ska vara att särskilt stöd ska ges inom den elevgrupp som eleven tillhör.

Vimmerby kommun instämmer med utredningens framförda orsak och bakgrund till detta, dvs att det skall vara elevens behov som styr vilket stöd som sätts in och att det inte skall vara beroende av möjligheterna kopplat till den elevgrupp som eleven tillhör. Vimmerby kommun vill framföra en oro i samband med detta. Det föreligger risk för att det kommer bli mer vanligt med särskiljande lösningar, det vill säga att elev särskiljs från sin ordinarie klass och att detta särskiljande inte alltid beror på den elevens behov utan för övriga klassens behov. Det finns risk för att skolor kommer att "lösa problem" genom att förpassa elever till en tillvaro utanför sin ordinarie klass.

Den risken förstärks genom att stödundervisning kan ske utanför den ordinarie undervisningen, samt att beslut om placering i särskild undervisningsgrupp skall underlättas.

Konsekvenser

Stödundervisning i grupp eller enskilt

Utredningen för fram att kommunernas ökade kostnader, som en konsekvens av förslaget om införande av stödundervisning, kommer främst att vara i form av ökade kostnader för lärartjänster. Utredningen gör beräkningen att antalet lärartjänster behöver öka med 2490 heltidstjänster över landet. Den beräkningen bygger på ett antal antaganden. Ett av dessa antaganden är stödundervisnings varaktighet i genomsnitt uppgår till fyra veckor, och under dessa fyra veckor deltar eleverna i stödundervisningen en halv skoldag/vecka.

Vimmerby kommun anser att detta antagande är optimistiskt. Det är givetvis önskvärt att utgå från att om elever tidigt får stödinsatser, så kommer behovet av stöd att minska. Men risken är stor att stödbehovet för elever i behov av stöd, i form av stödundervisning, överstiger utredningens beräkning (fyra heldagar stödundervisning under ett läsår). Det innebär då att förslaget förskjuter kostnader till kommunerna, som inte täcks av det ökade statsbidraget.

Borttagande av krav på särskilda skäl för placering i särskild undervisningsgrupp

Utredningen bedömer att det kommer att skapas fler särskilda undervisningsgrupper, som en konsekvens av det borttagna kravet på särskilda skäl. I detta instämmer Vimmerby kommun.

I uppskattningen av tillkommande kostnader på grund av detta, så vägs även utökade lokalkostnader in. År 2023 utgjorde kostnader för lokaler och inventarier 31 procent av grundskolans kostnader för undervisning, enligt utredningen. Men sedan gör utredningen ett antagande, som innebär att den beräknade kostnadsökningen endast bör utgöra 15 procent. Skälet till det antagandet är att utredningen antar att flertalet av elever som blir placerade i särskilda undervisningsgrupper kommer att placeras i redan befintliga grupper, och därmed är lokalfrågan löst utan tillkommande kostnader. Detta antagande bygger på att kommunen har befintliga särskilda undervisningsgrupper. Vimmerby kommun anser att utredningens

finansieringsförslag riskerar att påverka kommuner olika - då inte samtliga kommuner har existerande särskilda undervisningsgrupper i egna lokaler. Vimmerby kommun är ett sådant exempel. Det innebär att Vimmerby kommuns ökade kostnader, som en konsekvens av utredningens förslag, överstiger utredningens beräkning och kostnader förskjuts därmed till kommunen. Dock kan antagandet stämma för andra kommuner, vilket leder till att förslaget påverkar kommuners ekonomi olika.

Ola Karlsson
Skolchef